

SATURNA ĒNĀ

JAMES HOLLIS

**UNDER
SATURN'S SHADOW**

The Wounding and Healing of Men

DŽEIMSS HOLISS

SATURNA ĒNĀ

Vīriešu ievainojumi un to dziedināšana

No angļu valodas tulkojusi

Laura Dreīže

ZVAIGZNE ABC

158 (035)
Ho 250

James Hollis
UNDER SATURN'S SHADOW
The Wounding and Healing of Men
(*Studies in Jungian Psychology by Jungian Analysts*)

Copyright © 1994 by James Hollis
All rights reserved.

Vāka dizaina autore *Ilze Isaka*
No angļu valodas atdzejojis *Kārlis Vērdiņš*
Grāmatā izmantoti arī citu tulkotāju atdzejojumi (sk. bibliogrāfiju).

Džeimss Holiss
SATURNA ĒNĀ
Vīriešu ievainojumi un to dziedināšana

Apgāda Zvaigzne ABC vadītāja *Vija Kilbloka*
Projekta vadītāja *Meldra Āboliņa*
Redaktore *Elīna Vanaga*
Mākslinieciskais redaktors *Aigars Truhins*
Korektors *Elīna Vēja* un *Diāna Graudiņa*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,
Rīgā, LV-1010. Red. nr. R-451.
Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā. Saskaņā ar Autortiesību likuma 69.¹ pantu persona ir arī mantiski atbildīga par visiem zaudējumiem un morālo kaitējumu, kuru tā radījusi ar autortiesību pārkāpšanu.

© Tulkojums latviešu valodā, Laura Dreiže, 2021
© Literārā apdare, mākslinieciskais noformējums, izdevums latviešu valodā,
Apgāds Zvaigzne ABC, 2021
ISBN 978-9934-0-9375-3

Manam tētim, brālim Alanam,
dēlam Timotijam, dēlam Jonam,
znotam Danielam un meitai Tarīnai

Atceries – tu esi šurp nācis, jau apzinādamies,
ka ir jāspēkojas ar sevi un tikai ar sevi.
Tāpēc saki paldies ikvienam, kurš sniedz tev šādu iespēju.

Gurdžijevs, “Tikšanās ar izciliem cilvēkiem”

SATURS

Ievads	7
Astoņi vīriešu glabātie noslēpumi	12
1. Saturna mantojums: rāmji, lomas, uzspiestās cerības.....	13
2. Baisie pūķi: iekšējā un ārējā sievietē.....	31
3. Nepieciešamie ievainojumi: pārejas rituāli	69
4. Ilgas pēc tēva	93
5. Kā dziedināt vīrieša dvēseli.....	112
Astoņi noslēpumi.....	112
Mātes komplekss/tēva uzdevums	122
Ko nozīmē dziedināt, un kurš ir dziednieks	125
Septiņi soļi līdz atlabšanai	129
Bibliogrāfija.....	153
Alfabētiskais rādītājs	157

Ievads

Šīs grāmatas pamatā ir lekcija, ar kuru 1992. gada aprīli uzstājos Junga institūtā Filadelfijā. Taisnību sakot, lekcija bija stipri aizkavējusies. Veselus desmit gadus es biju vairījies no šī temata, lai gan mani kā Junga analītiķi arvien vairāk un vairāk nodarbināja jautājumi par vīriešu ciešanām, mērķiem un atlabšanu. Pirms piecpadsmit gadiem sieviešu un vīriešu skaita attiecība manā psihoterapijas praksē bija deviņi pret viens. Pēdējos gados vīriešu ir kļuvis vairāk, un pašlaik dzimumu attiecība ir seši pret četri. Pieņemu, ka tādas pašas izmaiņas novērojamas arī pie citiem terapeitiem, turklāt šo izmaiņu pamatā esošie faktori ir veicinājuši vīriešu kustības aizsākumu. Es izvairījos no šī temata, jo tas šķita ļoti neviennozīmīgs. Labākajā gadījumā es tajā saskatīju augsni pētījumiem un emocionālai attīrīšanai, sliktākajā – populārās psiholoģijas fenomenu, kas man šķita ārkārtīgi netīkams.

Mani ļoti interesē indivīdu atlabšanas un transformācijas process. Tas ir tik spraigs un dziļi personisks darbs, ka dažkārt, to veicot, gadās aizmirst par lielo pasauli un plašajām problēmām sabiedrībā, kurā mēs visi iekļaujamies un kura mūs visus ievaino. Par spīti tam, es arvien skaidrāk saskatīju, ka atsevišķu vīriešu stāsti pārklājas un tajos ir atrodami vienādi motīvi. Es sāku saprast, ka vīriešu kolektīvā pieredze neizbēgami ir arī daļa no katra personiskās pagātnes. Proti, individuālās pieredzes pamati un sabiedrības radītie mīti saplūst kopā, veidojot unikālu raksturu.

Pēdējā laikā ir izdots gana daudz labu grāmatu, kurās iztirzāti dažādi mūsdienu vīriešu problemātikas aspekti, un šajā darbā es laiku pa laikam apzināti un ar pateicību izmantošu minētajās grāmatās paustās atziņas. Mēs visi tiecamies pēc kopības, tomēr

katrai balsij piemīt savs skanējums. Mans mērķis ir nevis sniegt oriģinālu ieguldījumu vīriešu problēmu izpētē, bet gan kristalizēt un integrēt sarežģītus jautājumus, lai tos izskaidrotu viegli saprotamos vārdos. Papildu informāciju man ir sniegusi terapijas laikā gūtā klīniskā pieredze darbā ar vīriešiem; viņiem esmu pateicīgs par atļauju izmantot uzkrāto materiālu.

Ar grāmatu "Saturna ēnā" es vēlos sniegt konspektīvu ieskatu vīriešu ievainošanas un dziedināšanas procesā, kā arī noskaidrot, kāda ir situācija pēdējās desmitgadēs.

Vēl vairāk – zināmā mērā "Saturna ēnā" ir atzišanās. Daudzus gadus es vairījos skaļi runāt par šo tematu gan tāpēc, ka problēmas šķita pārāk mainīgas, gan arī tādēļ, ka pats esmu cietis, dzīvojot Saturna ēnā, un ne vienmēr skaidri zinu, kādas ir manas attiecības ar manis paša vīrišķo dabu. Liktenis bija lēmis, ka man jāpiedzimst par vīrieti. Gadiem ilgi es vienkārši pieņēmu šo nejaušību un tās radītās sekas un uzskatīju, ka mēģinājumi iziet ārpus ēnas būtu biedējoši, nevis atbrīvojoši. Turpmākajās lappusēs ik pa laikam dalīšos ar piemēriem no savas dzīves – ne tāpēc, lai patīksminātos par sevi, bet gan tādēļ, ka aprakstītie atgadījumi man šķiet tipiski un zīmīgi. Kā novērojis gleznotājs Tonijs Berlants, "jo personiskāks un introspektīvāks ir mākslas darbs, jo universālāks tas kļūst"¹.

Koncentrējoties uz vīriešu problēmām, nepavisam negribu noniecināt sieviešu ievainojumus. Mēs, vīriešu dzimuma pārstāvji, esam lielu pateicību parādā sievietēm, kuras nav klusējušas – kuras ir runājušas par pašu izjustajām sāpēm mūsu seksistiskajā kultūrā, ļaujot arī vīriešiem kļūt brīvākiem un patiesākiem. Viņu *cri de coeur*² ir palīdzējis vīriešiem apzinātāk uzlūkot savas brūces, un tas ir nācis par labu mums visi. Sieviešu rādītā priekšzīme, cīnoties par izlaušanos no kolektīvās ēnas, iedrošina

¹ Clothier, P. "Hammering Out Magic", *Art News*, p. 113.

² Dvēseles kļiedziens (tulk. no franču val.). (*Tulk. piez.*)

vīriešus un mudina rīkoties tāpat. Ja vīrieši nespēs iziet no tumšas, mēs turpināsim ievainot sievietes un cits citu, un pasaule nekad nebūs droša un veselīga. Mēs strādājam ne tikai paši savā, bet arī apkārtējo labā.

19. gadsimta vidū dāņu teologs Sērens Kirkegors atzina: cilvēks nevar izglābt savu laikmetu, tikai paust pārliecību, ka tam draud bojāeja¹. Neapzinātie spēki, sabiedriskās institūcijas un ideoloģijas, kas vada mūsu dzīvi, kustas tik nesatricināmi kūtri, ka nevaram cerēt uz straujām pārmaiņām nedz sabiedrībā, nedz iedibinātajās dzimumu lomās. Tomēr pirmais priekšnoteikums ir šāds: vīriešiem jāapzinās fakts, ka viņi ir smagi ievainoti. Tā kā vīrieši neapjauš savu traumu, viņi atkal un atkal cērt brūces gan paši sev, gan sievietēm. Brīžiem man šķiet, ka sievietēm nemaz nav citas izvēles kā ienīst vīriešus, kuri viņas apspiež, un gandrīz tikpat neizbēgamā kārtā arī vīrieši sāk uzlūkot cits citu ar naidu un bailēm.

Tātad, balstoties uz daudzu citu paveikto, šī grāmata palīdzēs vīriešiem labāk apzināties sevi un veicinās dialogu, bez kura nevar norisināties dziedināšanas process. Dažādos imago, kas apzināti un neapzināti kontrolē mūsu dzīvi, ir iespējams uzveikt tikai caur personiskām ciešanām, tomēr pasaules brūci palīdzēs dziedināt arī vīriešu arvien pieaugošā spēja runāt par savām skumjām un dusmām, vēlme iesaistīties plašākās savstarpējās diskusijās.

Es aicinu katru lasītāju šeit aprakstītajā ceļojumā saskatīt sevi. Piemēram, nodaļa par cīņu ar mātes kompleksu var palīdzēt sievietēm izprast savādo emocionālo divpusību, kas nomāc vīriešus. Vīrišķajā ceļā ir daudz pāreju, daudz briesmu, bet tikai tos uzdevumus, kurus spēsim atpazīt, mēs izdzīvosim jēgpilni. Nav tiesa, ka tas, ko nezinām, mūs nesāpina; gluži pretēji – tas, ko nezinām, mūs sāpina līdz sirds dziļumiem, un, tāpat kā Samsons, arī mēs varam akli sagraut templi paši pār savu galvu.

¹ Kirkegaard, S. *The Journals of Kierkegaard*, p. 165.

Tā kā es vēlos sniegt jums dziļāku izpratni par vīriešu pārmaiņām un ciešanām, man ir jāizpauž vīriešu noslēpumi. Es tos stāstu, lai sievietes skaidrāk aptvertu situāciju. Dažus no šiem noslēpumiem varbūt neapjauš arī paši vīrieši, bet domāju, ka ikviens vīriešu kārtas lasītājs piekritīs – tie norāda uz ievainojumiem, kurus viņš glabā savā noslēgtajā, bailpilnajā sirdī. Ja nespēsīm izbeigt ievainošanu un bailes, varbūt mums izdosies izbeigt vismaz noslēgtību.

*

Grāmatas nosaukumā ir ietverta atsauce uz faktu, ka vīrieši (un arī sievietes) vienmēr atrodas dziļā ideoloģiju ēnā; dažas no šīm ēnām ir apzinātas, dažas – pārmantotas no ģimenes vai etniskās grupas, vēl citas – ievītas nācijas vēstures un pamatmītu audeklā. Jebkurā gadījumā ēna smagi nomāc dvēseli. Vīrieši, apspiesti un garā sakauti, sūri grūti strādā zem tās sloga. Smagās ēnas ietekme ir drūma. Visas vīrieša būtības definīcijas – vīrišķās lomas un ar tām saistītās gaidas, sāncensība un naidīgums, daudzu vīriešu labo īpašību un spēju kritizēšana un noniecināšana – ved atpakaļ pie šī graužoša svara. Nasta vienmēr ir gūlusies uz vīriešu pleciem, bet mūsdienās drosminieki sāk apšaubīt, vai patiešām ir nepieciešams dzīvot zem tās.

Saturns bija romiešu zemkopības dievs. Būdams paaudžu nepārtrauktības aizgādānis, viņš palīdzēja nodibināt agrīno romiešu civilizāciju, tomēr tika saistīts ar virkni baisu, asiņainu stāstu. Saturna sākotnējais iemiesojums – grieķu Krons – piedzima vīrišķajam pirmsākumam Urānam un sievišķajam pirmsākumam Gajai. Urāns ienīda savus bērnus, jo baidījās no viņu potenciāla; leģenda vēsta, ka viņš “pirmais izgudroja kaunpilnas darbības”¹. Urāna sieva Gaja izgatavoja sirpi un pamudināja Kronu uzbrukt tēvam. Krons nocirta sava tēva fallu, un no asins lāsēm, kas nokrita uz zemes, piedzima baismīgi milži. Spermas

¹ *Crowell's Handbook of Classical Literature*, p. 109.

apslacītā un apaugļotā jūra dzemdināja Afrodīti, kuras vārds nozīmē “dzimusi no putām”¹.

Krons/Saturns stājās tēva vietā un kļuva par tikpat lielu tirānu. Kad vien viņa dzīvesbiedre Reja laida pasaulē bērnus, viņš tos aprija. Vienīgā atvase, kas izbēga no šī likteņa, bija Zevs. Pēcāk Zevs vadīja sacelšanos pret tēvu, tā aizsākot desmit gadus ilgu karu. Uzveicis Kronu/Saturnu, Zevs uzturēja spēkā likumus un sabiedrisko kārtību, tomēr arī pats krita par upuri autoritātes kompleksam un kļuva par tirānu.²

Stāsts par Kronu/Saturnu ir stāsts par varu, greizsirdību un nedrošību – vardarbība pret erota pamatideju, paaudžu nepārtrauktību un pašu zemi. Kā reiz atzīmēja Jungs: tur, kur ir vara, nav mīlestības³. Līdz ar milzīgajām varas pavērtajām iespējām, ko dramatiskā veidā izrāda dievi, novērojams arī autoritātes komplekss – varas samaitāšana. Vara pati par sevi ir neitrāla, taču bez erota to saēd bailes un dzišanās pēc atlīdzības, kas noved pie bēdīga gala. Ne velti Šekspīrs rakstīja: “Miegs nenāk tam, kam galvā kronis likts.”⁴

Vairums vīriešu vēstures griežos ir uzauguši Saturna mantojuma ēnā. Viņi ir cietuši no sagrozītām varas izpausmēm, rīkojušies bailu iespaidā un ievainojuši gan sevi, gan citus. Iespējams, mūsdienu vīriešiem šķiet, ka izvēles nav un pakļaušanās Saturna mantojumam ir vienīgais ceļš. Es tā neuzskatu.

“Saturna ēnā” palīdzēs lasītājam atpazīt dažas no daudzajām rētām, ko šis nežēlīgais mīts iecirtis mūsu dvēselē. Ceru, ka mans darbs pamudinās ikvienu ielūkoties dziļāk sevī un meklēt lielāku personisko brīvību.

¹ *Crowell's Handbook of Classical Literature*, p. 41.

² Prometeja un citu dievu apspiešana, ko īstenoja Zevs, ir plaši iztīrāta. Sk., piemēram, Hamilton, E. *Mythology*, pp. 75–78.

³ “Kur valda mīla, nav tieksmes pēc varas; kur tieksme pēc varas ir kungs, trūkst mīlas.” Jung, C. G. “The Problem of the Attitude-Type,” *Two Essays on Analytical Psychology, The Collected Works*, 7, par. 78.

⁴ *Henrijs IV*, otrā daļa, 3. aina, 31. rinda.

Astoņi vīriešu glabātie noslēpumi

1. Tāpat kā sievietes, arī vīriešu dzīvi lielā mērā pārvalda ierobežojoši, ar dzimumu lomām saistīti rāmji.
2. Pār vīriešu dzīvi valda galvenokārt bailes.
3. Vīriešu garīgo resursu sadalījumā milzīga ietekme piemīt sievišķajam aspektam.
4. Vīrieši ir sazvērējušies klusēt, lai apspiestu savas patiesās emocijas.
5. Tā kā vīriešiem ir jāatstāj Māte un jāpārvar mātes komplekss, ievainojumi ir nepieciešami.
6. Vīriešu dzīve ir nežēlības pilna, jo viņu dvēsele ir cietusi no varmācības.
7. Ikkatrs vīrietis sevī glabā dziļas ilgas pēc sava tēva un kopīgajiem ciltstēviem.
8. Lai dziedinātos, vīriešiem pašiem jāatrod sevī tas, ko viņi nav saņēmuši no ārienes.